

Die Fremde

(When We Leave) A film by Feo Aladag

Winner of the European Parliament Film Prize – LUX Prize 2010

BELGIQUE / BELGIË - BRUXELLES / BRUSSEL
 БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ
 ČESKÁ REPUBLIKA - PRAHA
 DANMARK - KØBENHAVN
 DEUTSCHLAND - BERLIN
 EESTI - TALLINN
 ÉIRE / IRELAND - DUBLIN

ΕΛΛΑΔΑ - ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
 ESPAÑA - MADRID, BARCELONA
 FRANCE - PARIS, MARSEILLE, STRASBOURG
 ITALIA - FIRENZE, MILANO
 ΚΥΠΡΟΣ - NICOSIA
 LATVIJA - RĪGA
 LIETUVA - VILNIUS
 LUXEMBOURG - LUXEMBOURG
 MAGYARORSZÁG - BUDAPEST
 MALTA - VALLETTA
 NEDERLAND - DEN HAAG
 ÖSTERREICH - WIEN
 POLSKA - WARSZAWA
 PORTUGAL - LISBOA
 ROMÂNIA - BUCUREȘTI
 SLOVENIJA - LJUBLJANA
 SLOVENSKO - BRATISLAVA
 SUOMI / FINLAND - HELSINKI / HELSINGFORS
 SVERIGE - STOCKHOLM
 UNITED KINGDOM - MANCHESTER, EDINBURGH, GLASGOW

1 FILM

23 LANGUAGES

27 EUROPEAN COUNTRIES

For the first time ever, one film subtitled or adapted in the 23 official languages of the European Union (EU) screened in all 27 EU countries at the same time (May 2011).

Screenings are by invitation only

luxprize.eu

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤΟΥ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤΟ ΕΥΡΩΠΕΟ ΕΥΡΩΠΩΣ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤ ΕΥΡΩΠΑ-ΠΑΡΛΑΜΕΝΤΕΤ
 EUROPEISCHES PARLAMENT EUROOPA PARLAMENT EYROPĀNSKO KOPIŅOSVĀRKO EUROPEAN PARLIAMENT
 PARLEMENT EUROPÉEN PARLAMENT NA NEORPA PARLAMENTO EUROPEO EUROPA PARLAMENTAS
 EUROPOS PARLAMENTAS EUROPAI PARLAMENT IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
 PARLAMENT EUROPEJSKI PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
 EUROPSKY PARLAMENT EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROOPAPARLAMENTET

Įvadinis žodis

Europos kultūrinis peizažas yra labai nevienodas. Kad ir kokios gyvybingas būtų šių rūšių menas – skulptūra, tapyba, muzika, poezija, šokis ar literatūra – Europoje jis sunkiai pateikiamas kitur, nei toje vietoje, kur buvo sukurtas. Tik vienam kitam menininkui ir kūriniui pavyksta peržengti sienas ir pasiekti nuo kūrybos lopšio nutolusį žiūrovą.

Kinas taip pat nėra išimtis. Be abejonės, savo galios ir turtų jis semiasi iš Europos kultūrų ir kalbų įvairovės. Tačiau ši įvairovė jam kartu ir trukdo. Iš tiesų, kalba, kuria sukurtas filmas, yra jo sklaidos daugiakalbėje rinkoje kliūtis.

Iš čia ir kyla sklaidos Europoje problema – kaip, nepaisant dėl kalbų iškylančių kliūčių, sudaryti sąlygas, kad filmas pagaliau pasiektų žiūrovą.

Kad padėtų išspręsti šią problemą, Europos Parlamentas skiria premiją LUX, kurią gavęs filmas subtitruojamas bent jau 23 oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, jo versija originalo kalba pritaikoma regos ir klausos neįgaliesiems, o skaitmeninė kopija arba filmo juosta pateikiama visoms 27 Sąjungos šalims.

2010 m. premijos LUX laureatas, pirmas ilgo metražo Feo Aladag filmas *Die Fremde*, šių metų gegužės mėn. Europos šventės proga rodomas 23 oficialiosiomis kalbomis 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Šia iniciatyva Europos Parlamentas apibrėžia Europos viešosios erdvės kontūrus, t. y. vietą ir laiką, kur jūs ir kiti Europos piliečiai turėsite galimybę iškelti bendros svarbos klausimą ir diskutuoti.

Filmo *Die Fremde* tema – nusikaltimai dėl garbės. Jie paprastai daromi smurtaujant prieš moteris ar merginas – smurtauja jų šeimos nariai, nes pagal jų subjektyvią nuomonę jos suteršė šeimos garbę.

Sudaryta galimybė Europos piliečiams iš įvairių šalių apsikeisti požiūriais ir nuomonėmis sujungiant tris elementus – veiksmą, laiką ir vietą – yra bandymas atsakyti į klausimą: „*Ką šiandien reiškia būti Europos piliečiu?*“

Linkime jums patirti tokias pat emocijas, kokias mes patyrėme eidami Umai ir jos sūnaus pėdomis. Tikimės, kad kartu pateikiamas tekstas duos jums peno apmąstymams ir paskatins viešas diskusijas.

Isabelle Durant

Europos Parlamento
pirmininko pavaduotoja

Stavros Lambrinidis

Europos Parlamento
pirmininko pavaduotojas

Doris Pack

Europos Parlamento
Kultūros ir švietimo
komiteto pirmininkė

„Kai mes išeinam“ (Die Fremde)

2010 m. filmas apdovanotas Europos Parlamento premija LUX.

Režisierė **Feo Aladag**

Vokietija, 2010 m., 1 val. 59 min.

Vaidina: Sibel Kekilli (Umai), Nizam Schiller (Čemas), Derya Alabora (motina), Settar Tanriogen (tėvas), Serhad Can (Akaras), Tamer Yigit (Mehmetas), Almila Bagriacik (Rana).

Pristatymas

Rašydama scenarijų, režisuodama ir prodiusuodama filmą *Die Fremde* Feo Aladag aptaria visuotinę temą: asmeninio tobulėjimo siekj, kuriam trukdo socialinis ir šeimos spaudimas. Ji pasakoja apie jauną turkų Umai, nusprendusią savarankiškai gyventi aplinkoje, kurioje dėl kultūrinių tradicijų moterys privalo paklusti vyrams – vyrui, tėvui arba broliui. Pasakojimą perkeldama iš Vokietijos (kurioje Umai užaugo ir kurioje liko šeima, į kurią ji grįžta) į Turkiją (kurioje Umai ištekėjo ir gyvena su vyro šeima), režisierė šią temą rutulioja atskleidama bendrą įvairių kultūrų atstovų gyvenimą Europoje.

Šiame dokumente žiūrovui pateikiamos kelios gairės, padėsiančios žiūrėti filmą:

- **apžvelgiama** tikroji nusikaltimų dėl garbės padėtis;
- **nagrinėjamas** pasakojimas: visų pirma Umai siekis būti nepriklausoma, kuriam priešinasi jos šeima, gindama tradicijas, paskui dramatiška filmo eiga ir pagaliau feministinis filmo aspektas;
- nagrinėjami keli **filmų kūrimo metodai**, panaudoti kuriant *Die Fremde*.

Nagrinėjant šiuos aspektus pateikiamos kelios lentelės, kuriose kai kurios filmo scenos primenamos tam, kad būtų nustatyti šių scenų uždaviniai arba pateiktos gairės apmąstymams.

Tikiuosi, kad keliama klausimai paskatins pradėti kalbą apie filmą.

Padėties apžvalga

Nusikaltimai dėl garbės:
nuo tikrovės iki filmo

Feo Aladag smurto prieš moteris klausimą pirmą kartą pradėjo nagrinėti paraginta organizacijos „Amnesty International“, ji norėjo sukurti du trumpus informacinius filmus. Sukūrusi šiuos trumpo metražo filmus režisierė ir toliau domėjosi šia tema: buvo likę per daug neatsakytų klausimų ir žiniasklaidoje nuolat būdavo pranešama apie nusikaltimus dėl garbės. Todėl režisierė nusprendė klausimą nagrinėti išsamiau. Visų pirma ji atliko ilgą tyrimą, ypač domėdamasi aukomis, paskui parašė scenarijų ir sukūrė vaidybinį filmą.

Smurtas prieš moteris, ypač nusikaltimai dėl garbės, kuriais remiantis sukurtas filmas *Die Fremde*, tikrovėje dažnai pasitaikantis reiškinys.

Nusikaltimai dėl garbės paprastai daromi smurtaujant prieš moteris ar merginas – smurtauja jų šeimos nariai, nes jos „sutepė“ šeimos garbę. Ši „suteptos garbės“ sąvoka labai plati ir subjektyvi. Iš tikrųjų baudžiama už tikrą ar tariamą amoralų elgesį. Sunkiausia baudimo forma gali būti žmogžudystė, bet taip pat gali būti imamasi bet kokios agresijos (fiziniai sužalojimai ir pan.). „Amoralus“ elgesys gali būti nesantuokiniai lytiniai santykiai (kartais net išprievartavimas), atsisakymas tekėti už parinkto vyro ar bet koks kitas pasipriešinimas šeimos vyrų kontrolei.

Nusikaltimai dėl garbės daromi daugelyje šalių, kurių visuomenės patriarchalinės. Visuomenėse, kuriose daromi nusikaltimai dėl garbės, svarbiausi yra kultūrinis ir sociologinis aspektas, patriarchalinė sistema, o ne religija. Patriarchalinė sistema dažnai vyrauja musulmonų bendruomenėse, bet kalbant apie nusikaltimus dėl garbės islamo kaltinti nereikia. Kaltinti reikia archainį pasaulio suvokimą, pagal kurį moterys ir merginos privalo paklusti šeimos vyrams.

Nors Jungtinių Tautų Organizacija nurodo, kad kiekvienais metais aukų skaičius pasaulyje siekia 5 000 (gali būti, kad nurodytas per mažas skaičius), nusikaltimų dėl garbės reiškinio mastą labai sunku įvertinti, nes šie nusikaltimai ne visada tiriama teisėsaugos institucijose, dažnai jie vaizduojami kaip nelaimingi atsitikimai ar savižudybės, aplinkiniams arba aukoms gėda ar pavojinga kalbėti, pačios aukos ne visada suvokia, kad yra aukos, bet mano, kad padarė nusikaltimą, už kurį teisėtai baudžiamos.

Umai (pagrindinės filmo herojės) istorija – tai kelių istorijų santrauka, todėl pasakojimas yra pavyzdinis.

Pasakojimo analizė

Asmeniniam tobulėjimui kliudančios kultūrinės tradicijos

Reiškianti savo norus Umai gerai atitinka asmeninio tobulėjimo idealą, vertinamą išsivysčiusiomis vadinosiose visuomenėse. Iš tikrųjų ji nori visko: nuspręsti – turėti vaiką ar ne (pačioje filmo pradžioje jai padaromas abortas), palikti nemylimą (ar net daugiau nei nemylimą) vyrą, grįžti gyventi į Vokietiją, ten mokytis, rasti darbą, gyventi nepriklausomai, sutikti naują meilę, auginti sūnų ir pagaliau išsaugoti artimųjų meilę ir šiltus ryšius su jais.

Pirmiausia apie tai, kad jos norai per dideli, jai pasako motina, remdamasi savo suvokiamu gyvenimo modeliu: „Tu nori per daug, baik svajoti“. Ji taip pat pareiškia, kad moteris ir motina turi aukotis, ir Umai iš karto tam karštai pasipriešina.

Be abejo, Vokietijoje užaugusiai ir vakarietiškos visuomenės vertybes mačiusiai Umai nelengva susitaikyti su tuo, kad jų reikia atsisakyti. Ji neabejotinai žinojo apie idealą – siekį realizuoti save. Todėl ji gyvena taip, kaip nori. Ji priešinasi šeimai, besilaikančiai tradicijos, kad moteris privalo paklusti vyrams.

Iš tikrųjų Umai šeimos ir apskritai bendruomenės, kuriai ji priklauso, idealas – priklausyti grupei, kurioje nustatyta kiekvieno vieta, visų pirma pagal lytį. Žmonės gali būti laisvi tik laikydamiesi aukštesnių įsakymų: šeimos, religijos ir pagal ją nustatytų draudimų, vyrų viršenybės. Taigi šeima nepalankiai vertina žinią, kad Umai paliko vyrą, nors ir žino, kad vyras smurtaudavo prieš ją. Tačiau, žiūrint bendruomenės akimis, visiškai netoleruotina tai, kad Umai pasiėmė sūnų ir nesutinka jo „gražinti“ tėvui.

Dėl Umai ryžto, kuriam taip pat ryžtingai priešinasi šeima, o šiai didelę įtaką daro kitų bendruomenės narių požiūris, kyla labai aršus konfliktas.

Būtų galima teigti, kad šiame konflikte supriešinami du požiūriai į pasaulį: pagal vieną požiūrį svarbiausias yra žmogus ir jo norai, pagal kitą – bendruomenė ir jos struktūra. Tai apibūdina žmonės, kurioje dirba Umai, vadovė Giul: „Jeigu tavo šeimai reikia rinktis tarp tavęs ir bendruomenės, ji niekada nepasirinks tavęs“.

Dramatiška filmo eiga: nuo meilės iki neapykantos

Nuo tada, kai Umai grįžta į savo šeimą Berlyne, iki filmo pabaigos, kai broliai bando ją nužudyti, stebime tragiškai blogėjančius šeimos santykius. Iš tikrųjų atvykusius į Berlyną Umai ir jos sūnų Čemą Aslano šeima priima su dideliu džiaugsmu ir meile. Labai greitai šį džiaugsmą aptemdo nerimas. Umai pareiškia, kad ji negrįš į Turkiją pas vyrą. Šeima nori tikėti, kad tai tik kaprizas ir kad jie Umai „atves į protą“. Tačiau Umai tvirtai apsisprendžia ir neklauso tėvų patarimų, paskui nurodymų. Pabandžius pagrobti Čemą ir gražinti jį tėvui, Umai pabėga ir šeima ją atstumia. Pagaliau pamatę, kad Umai sėkmingai gyvena savarankiškai, kaip ir norėjo, ir siekia sukurti šeimą su kitu vyru, tėvas ir broliai bando ją nužudyti.

Ši dramatiška eiga rutuliojasi keliais lygmenimis. Iš tikrųjų Umai ir šeimos konflikte išryškėja antra priešprieša: meilės šeimai ir asmeninių įsitikinimų. Kiekvienas Aslano šeimos narys anksčiau ar vėliau patiria skausmą: jie myli Umai ir Čemą, bet visiškai neranda bendros kalbos su jauna moterimi.

Tėvas nuolat blaškosi tarp dviejų jausmų: meilės ir švelnumo dukrai ir jos baudimo bei atstūmimo; tai dvi spontaniškos reakcijos, į kurias kartais įsiterpia bandymai „protingai“ pasikalbėti ir susitaikyti. Matome, kaip jis apkamšo lovoje gulinčią dukterį, juokiasi su ja prieš televizorių, žiūri į ją per langą, užkerta kelią bandymui pagrobti Čemą, prašo jos atleidimo..., bet ir ją muša, įžeidinėja, rengiasi pagrobti sūnų ir dalyvauja šiame pagrobime, uždaro jai namų duris ir galiausiai liepia ją nužudyti...

Nors tėvo skausmas ypač pastebimas, jį jaučia ir kiti šeimos nariai: net Mehmetas, kuris vis dėlto yra griežčiausias, po šeimos pasitarimo, kuriame nusprendžiama nužudyti Umai, verkia. Jaunesnysis brolis Akaras taip pat jaudinasi ir blaškosi tarp meilės seseriai ir šeimos bei bendruomenės spaudimo: jo santykiai su Umai išskirtiniai, kaip matyti iš sesers grįžimo ir bendrininkavimo scenų. Tačiau Akaras negali atsisakyti jam pavestos užduoties nužudyti Umai. Vis dėlto paskutinę akimirką jis to atsisako.

Ranos herojės laikysena atrodo aiškesnė: karštai įsimylėjusi jauna mergina laiminga, kad vyresnioji sesuo grįžo ir ji gali patikėti jai savo paslaptis, bet nutolsta nuo jos, kai Umai įspėja dėl nepakankamai brandžios meilės, ypač kai dėl Umai noro būti nepriklausoma kyla pavojus jos santuokai.

Umai motinos padėtis galbūt sudėtingiausia. Jos

skausmas, nors rodomas ne taip viešai, didžiausias. Ji blaškosi tarp dviejų jausmų: švelnumo, užuojautos (apkabina dukterį pastebėjusi smūgių žymes ant jos kūno, duoda talismaną, kad ją apsaugotų, nerimauja Umai palikus namus...) ir nepritrimo, pykčio (siekia pakeisti dukters nuomonę, pyksta, gailisi, kad ji sugriovė šeimos laimę, ir dalyvauja bandant pagrobti Čemą...). Kaip motina, ji neabejotinai kenčia dėl dukters, bet, kaip moteris, supranta, kad aukos, kurias ji pati turėjo padaryti, nebeturėtų jokios prasmės, jeigu pateisintų dukterį.

Feministinis filmo aspektas

Reikalaujama teisės gyventi savarankiškai ir priimti sprendimus įvairiais gyvenimo klausimais, Umai aiškiai išsako reikalavimą, kad moterys ir vyrai turėtų vienodas teises. Nors vienodos teisės teoriškai ar teisiškai užtikrinamos, jos neužtikrinamos praktiškai. Todėl Feo Aladag filme aiškiai keliamas feminizmo klausimas – Umai siekia tapti emancipuota, o filmo herojės moterys solidarizuojasi. Vyrų viršenybė atskleidžiama herojų vyrų kalboje ir aiškiai patvirtinama sprendžiant Umai sūnaus klausimą.

Patriarchalinė aplinka

Nors grįžusi į šeimą Vokietijoje Umai priimama su dideliu džiaugsmu ir meile, jos sprendimas negrįžti pas vyrą greitai sukelia nerimą, paskui pyktį. Moterims neleidžiama pačioms spręsti dėl savo likimo. Šis draudimas aiškiai neišsakomas, kaip rodo Umai ir tėvo pokalbis: jauna moteris prieštarauja tėvui ir teigia, kad jis visuomet žavėjosi dėde Beširu, kuris ėjo savo keliu. Tėvas atsako, kad ji negali lygintis su juo... „Kodėl?“ – klausia ji. „Nes taip yra!“ – atsako tėvas ir baigia pokalbį. Nors tėvas žodžiu negali patvirtinti, kad vyrai laisvi, o moterys privalo paklusti vyrams, vyrų viršenybė akivaizdi.

Tai matyti iš daugelio kitų filmo scenų. Umai patariama, paskui įsakoma: tavo vieta šalia vyro; tu negali atimti sūnaus iš tėvo... Matydamas Umai ryžtą tėvas prisipažįsta apgailėstaujantis, kad ji negimė berniuku. Kita vertus, šeimos vyrai elgiasi pagal taisykles, kurios jiems savos: tėvas trenkia antausį sūnui Akarui, nes jis elgėsi „nevyriškai“; vyrai kartu eina į mečetę; jie renkasi, kad priimtų svarbius sprendimus... Atsidūręs aklavietėje tėvas vyksta klausyti patarimo seno vyro. Umai sūnaus Čemo vaidmuo taip pat atskleidžia tam tikrą informaciją: galima spėti, kad pasakojimas būtų

pakrypęs kita linkme, jeigu vietoj jo būtų buvusi mergaitė. Be abejo, kai kurie aspektai palyginti nelabai svarbūs, pavyzdžiui, berniukui rodomas senelio ir dėdės Mehmeto dėmesys (jie žaidžia su juo) arba tai, kad šie vyrai vedasi vaiką į mečetę (tai panašu į oficialų įvedimą į vyrų bendruomenę). Tačiau ypač akivaizdu, kad uždavinys grąžinti Čemą tėvui neabejotinai būtų ne toks svarbus, jeigu Čemas būtų mergaitė. Pagaliau tai, dėl ko priekaištaujama motinai Umai (sūnaus pagrobimo iš tėvo), noriai leidžiama tėvui, nes Umai tėvai dalyvaus bandant pagrobti vaiką.

Solidarios moterys

Šioje patriarchalinėje aplinkoje moterys kalbasi savame rate. Vyro šeimoje paslaptimi apie abortą Umai dalijasi su vyro seserimi. Sesuo netgi yra bendrininkė, nes saugojo Čemą, kol buvo daromas abortas. Grįžusi pas tėvus į Berlyną Umai apie sprendimą negrįžti pas vyrą pasako motinai ir seseriai Ranai, o šeimos tėvas ne iš karto įspėjamas, kad Umai į Berlyną grįžo visam laikui.

Prieglaudos namuose, kuriuose apsigyvena Umai, ja rūpinasi moteris; vėliau jos reikšmingai žvelgs viena į kitą – šiame žvilgsnyje bus galima įskaityti Karmen užuojautą ir Umai dėkingumą. Dar vėliau Umai apsistos pas savo draugę Atifą.

Tačiau geriausias herojės moters pavyzdys neabejotinai yra maitinimo įmonės, priėmusios Umai į darbą, direktorė. Iš tikrųjų ji gina Umai kalbėdama su jos tėvais. Jos kalba drąsi ir labai feministinė. Iš pradžių ji paneigia tėvo žodžius, kad tai Umai nebenori matytis su šeima. Paskui prašo tėvą rodyti gerą pavyzdį, nes savo sūnams jis yra pavyzdys. Ji priduria, kad tėvas turi rūpintis visais vaikais, ir įspėja, kad jis taip pat gali prarasti sūnų... Taigi ji labai subtiliai pabrėžia tėvo vaidmenį ir pastebi, kad jis gali priimti blogą sprendimą. Direktorė ir drąsiai kalba, norėdama pasipriešinti šeimos tėvui, ir yra diplomatiška, pabrėždama jo pavyzdinį vaidmenį. Pagaliau išeidama iš tėvų namų, nepavykus pokalbiui su tėvu, ji drąsinamai žvelgia į Umai motiną, lyg jai sakytų: „Jūs moteris, pabandykite sušvelninti vyro požiūrį“. Kai išeinant tėvas palinki, kad Dievas ją saugotų, ji užtikrintai, net iššaukiamai, atsako, kad jų elgesys neturi nieko bendro su Dievu.

Emancipacija ir ryžtas

Palaikant Umai požiūrį žiūrovai raginami apsispręsti ir pritarti jos norams. Be abejo, dauguma žiūrovų susitapatina su jauna moterimi ir jos norą būti emancipuota laiko teisėtu.

Nors žiūrovai nujaučia sunkumus, su kuriais ji susidurs, jos ryžtas rodo jėgą, kuri ją stumia į priekį. Iš tikrųjų ji elgiasi labai ryžtingai, pavyzdžiui, sudegina pasą, kad grįžti į Turkiją taptų jei ne neįmanoma, tai bent labai sunku. Kilus itin aršiam ginčui su tėvu, kuris pasako apie ketinimą gražinti Čemą Kemalui, ji griebia peilį ir persipjauna riešą. Vėliau ji atvyksta į sesers Ranos vestuves, nors į jas nebuvo kviesta. Išvartyta iš šios šventės ji vis dėlto grįžta ir reikalauja, kad į šventę būtų priimtas sūnus: ji užlipa ant pakylos ir susirinkusiesiems pripažįsta, kad „sutepė“ šeimos „garbę“. Umai laisvės siekis taip pat pastebimas jos elgesyje, kai ji atmeta visus įsakymus: šeimos įsakymus grįžti su sūnumi pas vyrą, bet ir prieglaudos vadovės įsakymus nuo šiol nebepalaikyti ryšių su šeima. Net ir į Atifos patarimus pateikti skundą prieš brolių Mehmetą Umai žiūri nepalankiai.

Filmo plakate Umai vaizduojama profiliu, ji rodo tėvui pagarbą prispausdama kaktą prie tėvo rankos. Tėvui grįžus į namus Umai parvykimo dieną, Čemas su seneliu elgiasi taip pat, ir tai labai jaudinanti akimirka. Tuomet senelis jam sako: „tikiuosi, kad tu taip pat būsi gerbiamas“.

Kaip šią sceną susieti su filmo tikslu? Ką ši scena byloja apie šeimos vertybes? Kaip ją dar kartą aiškinti filmui pasibaigus?

Pirmą kartą išvartyta iš Ranos vestuvių Umai ateina ir viešai kalba, reikalaujama priimti sūnų Čemą kaip šeimos narį. Matydamas šį neeilinį išsišokimą, kuriame paradoksaliai atsiskleidžia Umai silpnumas, tėvas atsistoja, žengia žingsnį į priekį, paskui sustoja. Mehmetas nori nutraukti šią nepatogią sceną ir verčia Umai išeiti griebdamasis smurto. **Įsivaizduokite, kad tėvas žengė toliau. Kokia galėtų būti jo reakcija? Kokie tokios reakcijos padariniai?**

Patriarchalinėje aplinkoje, kurioje vyksta veiksmas, berniuko mirtis galbūt dar skaudesnė negu mergaitės... Mehmetas, toli gražu neišsprendęs problemos, netyčine Čemo mirtimi padėtį pasunkins.

Įsivaizduokite, kokie galėtų būti šio įvykio padariniai įvairiems herojams ir jų santykiams. Kokie būtų buvę padariniai, jeigu Mehmetas būtų pasiekęs savo tikslą: nužudęs Umai ir išsaugojęs gyvą Čemą?

Didelis kino filmo veiksmingumas

Kalbant apie kino filmo *Die Fremde* kūrybą, išskirtini keli metodai, kuriais žiūrovas priverčiamas klausyti: mįslės, elipsės, nutylėjimai, skatinantys kelti klausimus, daryti prielaidas, aiškintis ir kartais dar kartą aiškintis tam tikras scenas – tai metodai, kuriais padedama užtikrinti filmo veiksmingumą, atkreipiamas žiūrovų dėmesys ir priverčiama sutelkti dėmesį.

Filmas pradedamas rodant ateitį (bet tai paaiškės tik filmo pabaigoje), ir šis epizodas mįslingas keliais požiūriais.

Juodame ekrane girdisi vaiko balsas – jis taria žodį „mama“. Paskui pirmuosiuose filmo kadruose iš nugaros rodomi jaunas vyras ir jauna moteris, einantys vienas šalia kito gatvėje. Stambiu planu profiliu rodomas jaunas vyras atrodo suirzęs, neramus. Jauna moteris, laikanti už rankos vaiką, rodo jam švelnumą: uždeda ranką ant nugaros. Paskui jis sustoja. Ji truputį paeina į priekį, atsigręžia ir pamato, kad vyras taikosi į ją šautuvu. Po šio kadro naudojama elipsė, nes kitame kadre rodomas jaunas vyras (neginkluotas), bėgantis gatve. Paskui jį uždusų matome autobuse. Čia jis pastebi kažką lauke, tai atkreipia jo dėmesį ir jis ilgai žiūri.

Po tokio pradžios epizodo kyla daug klausimų: kas taria žodį „mama“? Kokiomis aplinkybėmis šis žodis ištartas? Kas tie asmenys, kuriuos matome gatvėje? Kokie ryšiai juos sieja? Kodėl vyras staiga pradeda grasinti jaunai moteriai, kuri vis dėlto atrodo gerai jį pažįstanti? Kodėl jis bėga? Kas įvyko nuo grasinimo iki to laiko, kai vyras pabėgo? Ar jis iššovė? Kur pataikė? Kas prikausto jo dėmesį važiuojant autobusu?

Į visus šiuos klausimus atsakymai pateikiami pačioje filmo pabaigoje. Kituose kadruose taip pat naudojamos elipsės ir nutylėjimai. Viena svarbiausių elipsių – kelionė į Turkiją, kai pasakojimas pradedamas rodant autobusą kaime. (Būtų galima manyti, kad jame yra Umai, nes ankstesniame kadre ji sakė Stipai, kad ketina ten vykti...). Iš tikrųjų į Turkiją vyksta Umai tėvas. Jis atvyksta į kaimą ir įeina į kuklų namą, kuriame miega žmogus. Kitame kadre rodomas tėvas, stovintis prieš šį žmogų, kuris dabar jau nubudęs: tai senis. Paskui tėvas išvyksta.

Šis epizodas visiškai tylus, nežinome, kas yra senis, apie ką jie kalbėjosi. Vėliau spėjame ar išsiaiškiname, kad Umai tėvas vyko prašyti „išminčiaus“ (galbūt savo

tėvo) patarimo dėl dukters keliamos problemos ir kad jis jam patarė pašalinti Umai...

Taip pat dėmesį atkreipia tylus šeimos vyrų pasitarimas, kuriame Akaras gauna užduotį nužudyti Umai; po jo rodomi du nebylūs kadrai: Akaras savo kambaryje kumščiu trenkia į baldą; Mehmetas verkia. Sceną ligininėje, kai tėvas prašo Umai atleidimo, taip pat galima aiškinti dvejopai: Umai (neabejotinai ir kai kurie žiūrovai) galvoja, kad atleidimo tėvas prašo dėl sukeltų kančių, ypač pašalinimo iš šeimos, bet iš tikrųjų atleisti jis prašo dėl būsimos agresijos...

Taigi nutylėjimais ir elipsėmis perteikiami stebinantys scenarijaus posūkiai, o reikšmingi žvilgsniai, gestai ir pagaliau aktorių vaidyba tinkamai kompensuoja negausius žodžius.

Anne Vervier

Les Grignoux (Lježas, Belgija)

www.grignoux.be

les grignoux

Kultūros centras „Les Grignoux“ kolekciijoje „Didysis ekranas juodoje lentoje“ (pranc. „Ecran large sur tableau noir“) pateikia pedagoginę dokumentaciją (daugiau nei 300 pavadinimų) apie tokį pat kiekį daugiausia Europoje sukurtų filmų. Šioje dokumentacijoje, skirtoje mokytojams, tačiau taip pat ir kino mėgėjams, pateikiama daug su kiekvienu nagrinėjamu filmu susijusios originalios medžiagos skaitymui ir apmąstymams.

